

Slekt og Data
Forbundet for Norske Museumsvenner
Forbundet KYSTEN
Fortidsminneforeningen
HIFO – Den norske historiske forening
LMK – Landsforbundet av Motorhistoriske kjøretøyklubber
Landslaget for lokalhistorie
Arkivforbundet
Museumsbanerådet
Norges Husflidslag
Norges Metallsøkerforening
Norges Linforening
Norsk Nuperelleforening

Norsk Folkedraktforum
Norsk Folkeminnelag
Norsk Forening for Fartøyvern
Norsk Heraldisk Forening
Norsk Fyrhistorisk Forening
Norsk Jernbaneklubb
Norsk Kulturarv
Norsk Skipsfartshistorisk Selskap
Norsk Slektshistorisk Forening
Norske Akevitters Venner
Rutebilhistorisk Forening
Landsforeningen for Luftfartøyvern
Europa Nostra Norge

30. november 2020

Innspill til handlingsplanen om bærekraftarbeidet i Norge

Norges kulturvernforbund takker for muligheten til å komme med innspill til handlingsplanen om bærekraftarbeidet i Norge.

Kulturvernforbundet er paraplyorganisasjonen for de landsdekkende kulturvernorganisasjonene. Vi har i dag 28 medlemsorganisasjoner med rundt 2000 lokallag og 250 000 medlemmer totalt. Organisasjonene gjør en betydelig innsats med å ta vare på, formidle og videreføre kulturarven vår, og videreføre den unike kunnskapen de har på hver sine områder. Med en innsats på over seks millioner frivillige timer i året, er det frivillige kulturvernet en av de største aktørene på kulturvernfeltet.

Organisasjonene har en svært viktig rolle, ikke minst lokalt. De kjenner lokalhistorien og hvordan samfunnet har utviklet seg. De tar vare på kulturminner som har betydning for folk og viderefører tradisjoner som skaper identitet og rotfeste, det være seg folkedrakter, mat og drikke, strikkemønstre, bygdetun, kystmiljø, samferdselshistorie eller stavkirker. I tillegg skaper organisasjonene aktivitet og engasjement i lokalsamfunnet, og er viktige sosiale møteplasser og arenaer for læring og videreføring av kunnskap.

Kulturvern og bærekraft

Kulturvernforbundet er opptatt av å formidle koblingen mellom kulturvern og bærekraft, og jobber aktivt med en slik bevisstgjøring både innad i egne rekker og utad til andre samfunnsaktører. Vi mener det er svært viktig at kulturvern også omtales i handlingsplanen. Det er flere grunner til dette:

For det første, så gjelder bærekraftmålene alle land og er et veikart for den globale innsatsen for en bærekraftig utvikling. For det andre så er det et eget delmål å «Styrke innsatsen for å verne om og sikre verdens kultur- og naturarv» (under mål 11: bærekraftige byer og samfunn). For det tredje, så ser bærekraftmålene miljø, økonomi og sosial utvikling i sammenheng – og dette er viktig. Kulturvernfeltet bidrar for eksempel til sysselsetting og økonomisk vekst (mål 8) og til ansvarlig forbruk og produksjon (mål 11). De frivillige kulturvernorganisasjonene bidrar dessuten i stor grad til å "sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder" (mål 3) og å «fremme muligheter for livslang læring for alle» (mål 4). Vi bidrar også i forhold til mål 17, som handler om samarbeid for å nå disse viktige målene.

Vi viser her til noen konkrete eksempler på hva det frivillige kulturvernet bidrar med:

- Fortidsminneforeningen og flere historielag tar vare på og istandsetter eldre hus og bygninger med den forståelsen av at «de grønneste husene er de som allerede er bygget».
- Norsk Kulturarv oppfordrer private eiere og små næringslivsaktører til å ta vare på kulturminner under mottoet «vern gjennom bruk». De deler blant annet ut kvalitetsmerket «Olavsrosa» til næringslivsaktører som hoteller og restauranter som bygger konsepter rundt kulturarvopplevelser.
- Forbundet Kysten, Norsk forening for fartøyvern og Norsk fyrhistorisk forening har et sterkt fokus på bevaring av kystkulturen. Det innebærer å holde kysten ren, delta i plast i havet-kampanjer og gjenbruk av gamle fyrstasjoner til serverings- og overnattingssteder.
- Husflidskunnskap og håndverkstradisjoner er læren om gjenbruk og reparasjoner. Norges Husflidslags «Holdbart»-kampanje og «fikselaug» er gode eksempler på dette. Selv det å kunne lære seg å stoppe sokker er et godt klimatiltak, og dette er det stor interesse for.
- Generelt kan man si at kulturvernorganisasjonene har et sterkt fokus på å fikse og reparere gamle ting, gjenbruke og få en større forståelse og respekt for historie og tradisjoner, altså det stikk motsatte av «bruk og kast».

Det politiske bildet

Det er ikke alltid kulturvern står høyest på den politiske agendaen, verken lokalt eller nasjonalt. Det er mange interessekonflikter, og kamp om både ressurser og områder. Den frivillige innsatsen har derfor en ekstra stor betydning og verdi som knapt kan måles i penger.

Kulturvernforbundet har vært pådriver for at kulturvern løftes høyere på den politiske agendaen. De siste par årene har det vært flere store og viktige prosesser, som vil stake ut politikken på området i mange år fremover. Det er mye positivt å vise til, som at «vern og formidling av kulturarv» er tatt med som ett av de nasjonale kulturpolitiske målene i Kulturmeldingen fra 2018¹. Kulturarv er også sentralt i regjeringens strategi for kultur og reiseliv², som omtaler kulturbasert reiseliv som et område med stort potensial for verdiskaping, næringsutvikling, innovasjon og bærekraft. Dette budskapet forsterkes i den nye Kulturmiljømeldingen³ som flytter fokus fra kulturminner som objekter, til kulturmiljø i et større perspektiv. Kulturmiljømeldingen hyller også den frivillige innsatsen. Ett av tre nasjonale mål at «Alle skal ha mulighet til å engasjere seg og ta ansvar for kulturmiljø», og meldingen påpeker at det er statens ansvar å legge best mulig til rette for dette. Dette blir viktig å følge opp av regionale myndigheter, ved å inkludere de frivillige lagene i ulike prosesser og samarbeidsformer.

Kulturmiljømeldingen understreker også ettertrykkelig koblingen mellom kulturarv og bærekraft. Nasjonalt mål 2 er at «Kulturmiljø skal bidra til bærekraftig utvikling gjennom helhetlig samfunnsplanlegging». Målet viser samfunns- og arealplanleggingens betydning for å ivareta et mangfold av kulturmiljø og hvordan disse kan bidra til miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft. Målet understreker samtidig Norges ansvar for og regjeringens ambisjoner om å følge opp FNs bærekraftsmål og Agenda 2030. På Riksantikvarens høstmøte nå i november ble dette budskapet gjentatt.

¹ Meld. St. 8 (2018–2019) Kulturens kraft — Kulturpolitikk for framtida

² Strategi for kultur og reiseliv - Noreg som attraktiv kulturdestinasjon

³ Meld.St. 16 (2019-2020) Nye mål i kulturmiljøpolitikken - Engasjement, bærekraft og mangfold

Behov for en helhetlig politikk og tydelige mål

Som paraplyorganisasjon har Kulturvernforbundet god forståelse av bredden av feltet, og av politikken som i dag er spredd på de ulike departementene. Vi mener det mangler en helhetlig politikk på kulturvernfeltet, med en langsiktig strategi for vern og utvikling, og med tiltak som bygger opp under hverandre, på tvers av de ulike departementene. I tillegg er det viktig at det er en sammenheng mellom nasjonal og regional politikk. Dette er spesielt viktig nå som regional forvaltning har fått delegert ansvar på en rekke områder, herunder kulturvern.

Mens det er mye positivt å lese i den nye Kulturmiljømeldingen, står det lite om hvordan politikken skal følges opp i regionene. Dette ble også bekreftet på Riksantikvarens høstmøte, der flere representanter fra regionene ble bedt om å uttale seg om meldingen. Her ble det påpekt at det ikke står noen ting om kommunenes ansvar, og at kommunens rolle som samfunnsutvikler ikke er nevnt. Fylkeskommunene og kommunene vil imidlertid være svært viktige i forhold til oppfølging av både kulturvernpolitikken og bærekraftmålene.

Det er en utfordring at de nye nasjonale målene som fremmes i Kulturmiljømeldingen er vage. De forrige målene på kulturmiljøfeltet fikk også kritikk fra Riksrevisjonen i 2009, fordi de ikke var målbare. Klima- og miljødepartementet jobber nå med å konkretisere de nye nasjonale målene, og det er svært viktig at disse målene blir tydelige, ambisiøse og målbare, og ikke minst, forpliktende for regionalforvaltningen. Flere kommuner har meldt om at de mangler konkrete verktøy til å følge opp den nasjonale politikken på området. En konkretisering av målene vil gjøre det lettere å følge opp regionalt.

Vi tror at det vil være lettere å oppnå målene i Kulturmiljømeldingen dersom de også forankres i handlingsplanen for bærekraftarbeid i Norge. Dette vil gjøre koblingen mellom kulturarv og bærekraft enda tydeligere, og minne kommunene om sine forpliktelser. Handlingsplanen blir viktig for å dreie den regionale utviklingen i bærekraftig retning. Man får ikke til å nå de nasjonale målene uten en målrettet lokal innsats.

Samarbeid og muligheter

Det er en økt bevissthet i samfunnet rundt holdbarhet, gjenbruk og bærekraft. Kulturarv er sentralt i det grønne skiftet, og håndverk, holdbarhet og gjenbruk er en viktig del av dette. Dette er en trend som øker, ikke bare i Norge, men også i resten av Europa. Mange kommuner vil ta eierskap i forhold til sirkulærøkonomi, og ser kulturarv som en viktig del av dette. Vi minner imidlertid om at alle former for bærekraft må med, og at dette krever en helhetlig og langsiktig strategi som krever en tverrsektoriell tilnærming.

Dette fordrer for eksempel at fylkeskommunen må sørge for at håndverkerkompetanse tilbys på videregående skole, gjennom yrkesfaglinjen tradisjonshåndverk, design og produktutvikling. Viktigheten av å videreføre tradisjonshåndverkskompetansen er underkommunisert i den nye læreplanen. Aller helst burde det vært en nasjonal plan for å sikre tilbud og rekruttering. Vi trenger å øke forståelsen av at dette er fremtidsrettede yrker, og at det er en økende etterspørsel for denne type kompetanse i markedet. Samtidig må det legges til rette for at bedrifter kan ta inn lærlinger, og at det er sysselsettingsmuligheter etter endt skolegang. Det fordrer også samarbeid for å skape attraktive og livskraftige byer, tettsteder og distrikter. Kulturarv bidrar til trivsel og verdiskaping, og dette kommer til å bli enda viktigere. Flere av våre medlemsorganisasjoner jobber aktivt med å bidra til lokal verdiskaping, herunder Fortidsminneforeningen som har dette som en sentral del av sin museumsstrategi. Også vårt nyeste medlem, Norske Parker, jobber aktivt for å skape samarbeid mellom ulike aktører for å sikre en langsiktig plan for vern og utvikling av natur og kultur i sine regionalparker.

Vi tror at vi kommer til å se en økende bevissthet om kulturarv, håndverk og tradisjoner i tiden fremover – om gjenbruk, bærekraft og holdbarhet, om kortreist mat, lokale produkter og opplevelser knyttet til det nære. Dette må tas inn i planene rundt samfunnsutviklingen, og inkludere flere ulike typer aktører. Det krever samarbeid på tvers av sektorer for å se det samme, og jobbe sammen for å ta ansvar for å bevare, videreføre og utvikle. Forvaltningen vil ha en spesiell rolle med å legge til rette for denne type samarbeid, der næringsliv, akademia og det frivillige feltet jobber sammen for å nå de ulike bærekraftmålene. Vi minner derfor om at kulturarv er sentralt i det grønne skiftet, men bidrar også til sosial bærekraft, til helse, trivsel og identitet, til sysselsetting, verdiskaping, turisme og næringsliv.

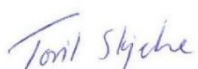
Noen sentrale utfordringer vil være:

- For å få en koordinert og helhetlig planlegging, på tvers av sektor og nivå, kreves det en helhetlig oversikt over alle relevante mål og planer.
- For å se helhet, muligheter og synergier, må man finne nye koblinger, kanskje på områder man ikke har tenkt på som relevant, og tiltak som bygger opp under hverandre.
- Det krever en oversikt ulike typer aktørene. Hva slags type samarbeid / nettverk finnes eller bør etableres, og hva slags utfordringer vil man møte.
- Det vil være behov for rammeverk for oppfølging av målene, både kulturvernmålene og bærekraftmålene.

Kort oppsummert, så viser Kulturvernforbundet til koblingen mellom kulturvern og bærekraft, med ønske om at kulturvern omtales i handlingsplanen for bærekraftarbeidet i Norge. Vi tror dette vil være avgjørende for den regionale oppfølgingen av de nasjonale målene på kulturvernområdet, samtidig som det vil ha en god synergieffekt i forhold til bærekraftarbeidet. En mulighet kan være å ha felles mål og rapportering på noen sentrale områder. På kulturvernfeltet mener vi de nye nasjonale målene må konkretiseres, slik at de blir tydelige, målbare og ikke minst forpliktende for lokalforvaltningen. På kulturvernfeltet, som i bærekraftarbeidet, mener vi det er behov for helhetlige og langsiktige planer, på tvers av ulike departement og sektorer. Handlingsplanen for bærekraftarbeidet bør rette seg mot både nasjonal og regional forvaltning, men samtidig kunne brukes som et nyttig verktøy for andre aktører og sektorer, herunder næringsliv, akademia og frivillige organisasjoner / sivilsamfunn. Det er en økt bevissthet rundt holdbarhet, gjenbruk og tradisjoner for tiden, og vi tror at bærekraftperspektivet kan være med å skape et enda større fokus på dette viktige området, og stimulere til samarbeid mellom ulike aktører for å sikre både vern og utvikling. Det er et stort og spennende potensiale innenfor dette området, som vi i det frivillige kulturvernet gjerne vil bidra til og være del av.

Lykke til med arbeidet.

Mvh

Toril Skjetne
Generalsekretær
Norges kulturvernforbund